

La mètrica de les pensions

GUILLEM LÓPEZ I CASASNOVAS

AVUI, 15/09/10

Aquest dilluns passat el cap de govern de l'Estat espanyol ha fet declaració ferma del seu compromís inequívoc de reformar les pensions sense més dilació. Es reconeix així un problema conegut i a conveniència ignorat: que les variacions demogràfiques i del mercat de treball qüestionen a deu o quinze anys la solvència del sistema. Tenim com és sabut un sistema de repartiment pel qual les pensions dels jubilats es financen amb les cotitzacions dels ocupats. Es tracta així d'una mena de deute implícit que l'Estat assumeix quan es compromet, a canvi que els cotitzants paguin als passius d'avui, a fer que uns altres actius paguin demà les seves pensions. Alguns analistes han exagerat en el passat la magnitud del problema de manera simètrica a alguns altres que han negat la seva gravetat. Però ara ja no hi pot haver dubtes raonables sobre l'assumpte donat que els que haurien d'haver nascut i trobat bones feines per fer front a les cotitzacions futures no ho han fet, tal com resulta de l'observació del que ha estat la taxa de fecunditat, mentre que els que van néixer amb el *baby boom* espanyol són ja a les portes de demanar que es compleixi la promesa que se'ls va fer quan cotitzaven en el passat a compte de la seva jubilació.

Hi ha coses que son més o menys opinables, més o menys polièdriques. La mètrica de les pensions no ho és. Més aviat és contundent. Si hom vol mantenir una relació constant entre despesa en pensions i la renda del país, qualsevol variació identificable en la ràtio de dependència (el pes dels majors de 65 anys respecte dels que tenen entre setze i seixanta cinc) només es pot compensar amb una taxa d'ocupació de la població

activa més elevada (increment del treball), una reducció del nombre de pensionistes respecte de tots aquells que aspiren a ser-ho, o amb una disminució de la pensió mitjana respecte de la productivitat mitjana de l'economia. O una combinació dels tres factors, és clar. Noteu que població activa multiplicada per ocupació, i multiplicat tot per la productivitat és la renda del país. I la pensió mitjana pel nombre de pensionistes és la despesa en pensions. La resta es cancel·la. Simple aritmètica.

Es tracta, doncs, de faves comptades. Sense incertesa ja sobre la variació de la relació de dependència, vista la magnitud del canvi demogràfic en els propers deu o quinze anys, ben segur que caldrà ajustar els altres tres factors de manera combinada. En primer lloc, la taxa d'ocupació, que va créixer bastant amb la incorporació de la dona al mercat de treball, necessitarà millorar fins i tot per sobre dels nivells que teníem abans de la recessió. Fiem-ho doncs a un bon comportament de futur del mercat de treball? Res segur el dia d'avui. El segon factor requereix refer les condicions de qui té dret a jubilar-se d'entre els potencials jubilables. Aquí s'observen propostes polítiques que poden portar que ens jubilem més tard. Finalment, l'Estat pot fer (per llei) que les pensions mitjanes creixin relativament menys que la productivitat mitjana de l'economia, evitant la indexació o allargant el període d'anys cotitzats a conveniència per a aquella finalitat.

Abans de seguir endavant algú pot qüestionar l'objectiu de mantenir la relació despesa en pensions/PIB. No seré jo qui discuteixi això, essent com és un assumpte polític i no tècnic, tant vinculat a augments de la pressió fiscal general (connectant impostos al seu finançament) com a la pujada de cotitzacions (gravant la mateixa creació d'ocupació en favor del

capital). Potser els nostres parlamentaris acceptaran algun punt addicional per sobre de la xifra del nou i escaig actual, però difícilment, crec, al ritme de creixement de la taxa de dependència, que molt probablement doblarà. També es pot al·legar que en el passat aquesta mena de predicció ha estat errònia, i que l'entrada d'immigrants resol el problema. Això és un disbarat de qui confon l'augment de tresoreria de la caixa de l'Estat (quan la conjuntura és bona recaptem més i incrementem la despesa) amb la de l'assegurament: més ingressos avui son drets meritats (despeses) demà, que s'han de aprovisionar mínimament. A més, en la mesura que augmenti el reagrupament familiar, les ràtios baixes de passius respecte dels immigrants ocupats es normalitzaran. Per altra banda, la seva productivitat es situa per sota de la mitjana, cosa que fa per ingressos inferiors. A més, els drets de les dones que avui cotitzen marcaran un nombre més gran de pensionistes simplement pel fet que la seva esperança de vida a la jubilació és més alta que la mitjana. Finalment, algú pot dir que no cal que es faci res en cap dels sentits correctors anteriors, ja que, potser comptant perfils de persones i no la seva simple quantia, descobrim que la productivitat mitjana futura de l'economia serà tan elevada que uns pocs que treballin, amb el que cotitzin dels seus salaris, ens podran mantenir a tots. Tant de bo. Però res no apunta que aquest sigui el cas espanyol, que manté productivitats que gairebé no superen el mig punt decimal de creixement a l'any en els darrers quinze anys. Moltes coses haurien de passar perquè això no fos cert i ens estalviéssim l'ajust. De manera que ja fa bé Zapatero d'agafar el brau per les banyes. O que, anant a la seva, economies més productives com la basca reivindiquin seguretat social pròpia.

En el context anterior, el retard de la jubilació té tots els números de ser la mesura utilitzada, ja que, com a alternativa, l'impacte equilibrador de reduccions relatives de les pensions mitjanes representen poc i tenen efecte només a llarg termini. Però la proposta no hauria de ser al meu entendre augmentar l'edat de jubilació per a tothom posem per cas a seixanta-set anys, sinó establir una regla de procediment. Per exemple, que tot treballador que porti quaranta-cinc anys com a població activa, amb uns mínims de cotització, es pugui jubilar amb el 100% de la pensió. Com que l'esperança de vida té gradient social, qui li ha tocat treballar dels 15 als 60, voluntàriament ha de poder jubilar-se. De fet, l'esmentat és un perfil d'una esperança de vida a la jubilació inferior a qui ha entrat, posem, amb 25 anys i s'hauria de jubilar, d'acord amb la regla, als 70. El procediment permet que s'aproximi l'esperança de vida postjubilació d'ambdós, evitant que les llargues cotitzacions dels primers financin les actuals prejubilacions dels segons. I és un procediment més just que el retard indiscriminat de l'edat de jubilació.

Finalment, cal ajustar pensions mitjanes amb salaris (productivitat) mitjans. No es tracta de nou de predeterminar una xifra sinó de fixar un criteri. Per exemple, que es mantingui una certa proporció entre els salaris nets d'impostos i prestacions definides per als actius, i les pensions netes (també monetàries i en espècie) dels passius. De manera que, a les bones, si augmentés molt la productivitat, els pensionistes fossin partícips també d'aquest guany, i que quan es produís un xoc demogràfic com l'actual no l'haguessin de fer front en exclusiva els nous cotitzants. Joves que per primera vegada poden acabar tenint una expectativa de benestar al llarg de la seva vida inferior a la dels seus predecessors.